



Viipurin
Suomalainen
Kirjallisuusseura

Viipurin Suomalaisen Kirjallisuusseuran toimitteita kirja-arviot 2021

Tuomas Tepora, *Karjalaiskaupunki Pohjanlahden rannikolla*, kirja-arvio teoksesta *Uusi Viipuri*, Anna Kortelainen.

CC BY-NC-ND 4.0

Karjalaiskaupunki Pohjanlahden rannikolla

Anna Kortelainen 2021

Uusi Viipuri

Gummerus, Helsinki

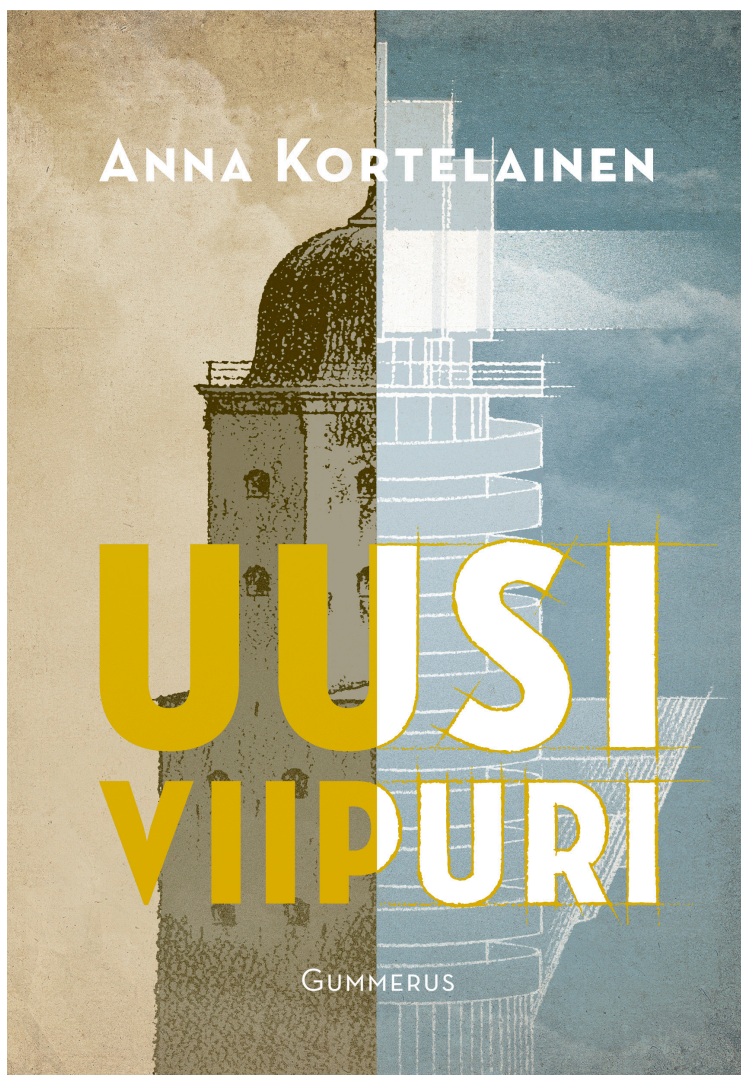
264 sivua

Mitä jos Pohjanmaan rannikolla kukoistaisi tänään Uusi Viipuri? Tai entä jos karjalaiskaupunki sijaitsikin etelärannikolla? Taidehistorioitsija Anna Kortelaisen uusin Viipuri-aiheinen teos käsittelee toteutumattomaa, mutta välirauhan keväänä 1941 vakavasti kaavailtua hanketta sijoittaa viipurilaiset heitä varta vasten perustettavaan kaupunkiin. Teos on luokiteltu tietokirjaksi, mutta se yhdistelee mielenkiintoisesti faktaa ja fiktiota.

Karjalaisen siirtoväen asuttamiseen toisen maailmansodan seurauksena liittyy seikka, mikä maataloussiirtoväen osalta on tuttu asiaa tunteville: siirtoväki pyrittiin sijoittamaan kunnittain ja kyläkunnittain läheisille sijoituspaikoille. Kaupunkilaiset muodostivat kuitenkin ongelman, ja esimerkiksi viipurilaisia siirtyi muualle Suomeen paitsi omatoimisesti, heitä sijoitettiin talvisodan jälkeen ympäri Hämettä ja paikoin pohjoisemmaksikin. Evakkojen sijoittamiseen liittyi oleellisesti myös ajatus siitä, että he voisivat jatkaa vanhassa elinkeinossaan.

Kortelainen on kaivanut puolittaisesta unohduksesta kuningasajatuksen uuden Viipurin perustamisesta. Lehdistössä ideoita uuden Viipurin perustamisesta esiteltiin välittömästi talvisodan päätyttyä eli keväällä 1940. Ensimmäisissä ideoissa Pohjanmaan rannikko ei tosin noussut esiin, vaan ruotsinkielinen Itä-Uusimaa. Kielikysymys ei kuitenkaan ehtinyt asian tiimoilta leimahtaa, vaikka se syksystä 1940 lähtien hallitsikin keskustelua siirtoväen asuttamisesta Uudenmaan rannikolle. Ajatus uudesta Viipurista ja kaupunkilaisten ohjatuista sijoittamisesta hautautui maataloussiirtoväen pika-asutuksen jalkoihin. Aiheeseen palattiin toden teolla keväällä 1941.

Uusi Viipuri -teos seurailee arkisto- ja lehdistöaineistoa viipurilaisten vaiheista aina



syksystä 1939 toukokuuhun 1941, jolloin valtioneuvosto asetti komitean selvittämään mahdollisuuksia uuden asutuskeskuksen perustamiseksi Viipurin kaupungin ja sitä ympäröineiden taajaväestön yhdyskuntien asukkaille. Kirjailija höystää niukkaa lähdeaineistoa todellisten henkilöiden kuvitelluilla keskusteluilla ja aivoituksilla. Lukija tutustuu eri yhteiskuntaryhmiä edustaviin viipurilaisiin, kaupunginjohtaja Arno Tuurnaaseen, edellä mainitun komitean jäseniin ja teoksen päähenkilöön, Siirtoväen Huollon Keskuksen johtaja Urho Kekkoseen. Idea uuden karjalankaupungin käytännön toteutuksesta valtion tuella syntyi nimittäin Kekkosen aloitteesta.

Komitean suunnittelupöydällä vaihtoehtoina olivat Helsingin ympäristö ja erityisesti Haagan kaupala, johon todellisuudessaakin viipurilaisia sittemmin sijoittui, ja Pohjanlahden rannikko Kokkolan ja Raahen välimaastossa. Kesästä 1941 lähtien Kortelainen siirtyy lyhyesti puhtaasti fiktion puolelle. Uuden Viipurin perustaminen edellyttää sitä, että Suomi ei liittoudukaan Saksan kanssa ja välttää sodan jatkumisen kesällä 1941. Täysfiktio puolella Uuden Viipurin paikaksi valikoituu sopivasti Pyhäjoen kunnan Hanhikiven niemi, jonka suurta siirtolohkareta on pidetty Pähkinäsaaren rauhan länsirajan merkinä.

Faktaan ja fiktion yhdistäminen ei ole aivan helppoa. Vuoropuhelu tietoa-aineiston ja sen varaan rakennetun fiktiivisen kertomuksen välillä ei etenkään teoksen alkupuolen viipurilaisten evakkokokemusten kuvauksissa sulaudu aina saumattomasti yhteen. Samaten aihepiirin syvälinen kehystäminen on valitun muodon vuoksi hankalaa. Hattua on silti nostettava, onhan tällainen todellinen asiaproosa haastava genre. Detaljivirheistä on tylsä nipottaa, mutta kirjan kuvauksessa talvisodan loppuvaiheesta voi saada kuvan, kuin varsinaisessa Viipurin kaupungissa olisi käyty katutaisteluita. Puna-armeija oli esi-kaupungeissa rauhan tullessa. Kaupunki oli siis luovutettaessa suomalaisten hallussa.

Teoksen lopun spekulatiivinen fiktio uuden kaupungin suunnittelusta on lukuelämyksenä humoristisuudessaan kirjan parasta antia. Vaiheilu kaupungin rakennuskannan ja asemakaavan kopiaimisen sekä modernin arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun välillä avaa evakkouteen liittyvää nostalgiaa ja konservointiaatetta osuvasti. Lopulta puikkoihin astuu Amerikan-matkaltaan Alvar Aalto, joten uuden ”amerikkalaiskaupungin” muotokieltä ei tarvitse enempää arvailla. Rahoituskin järjestyy rapakon takaa. Sitä paitsi, jatkosodan Suomi saattaakin keskittää tarmonsaa uuden Viipurin rakentamiseen Pohjanmaalle. Valoisan tulevaisuuden kaupunki vihittään käyttöön 8. toukokuuta 1945, kun muualla Euroopassa juhlitaan maailmansodan päättymistä Euroopan rintamilla.

Uusi Viipuri ei ollut mikään kummajainen. Vaikka aiheeseen ei enää jatkosodan päättymisen jälkeen tosissaan palattu, uusien asutuskeskusten perustaminen ei silti unohtunut. Etupäässä Koiviston kalastajaväestön sijoittaminen oli tuottanut suomalaisen siirtoväenpolitiikan vuoksi vaikeuksia. Koska tahotila ohjasi vahvasti evakkoja jatkamaan entisessä elinkeinossaan ja mielellään vielä kyläkunnittain sijoitettuna, syntyi ajatus erityisen Merikoiviston kunnan perustamisesta, jotta kalastajia ei tarvitsisi ripotella ympäri voittopuolisesti ruotsinkielistä rannikkoa. Sijoituspaikaksi valikoitui osa Pernajaa Itä-Uudellamaalla. Idean mukaan alueen ruotsinkielinen väestö olisi siirretty koivistolaisten tieltä pois – ajan kielipolitiikkaan ei kuulunut maaseudun kielisuhteiden sekoittaminen.

Kortelaisen teos ei tätä aihepiiriä valota, sillä se rajautuu ajallisesti hänen teoksensa ulkopuolelle. Merikoivisto kuitenkin oli hyvin lähellä toteutumista 1940-luvun lopussa. Idea oli vuonna 1948 saanut vihreää valoa eduskunnan perustuslakivaliokunnasta. Saman vuoden eduskuntavaalit kuitenkin

muuttivat poliittisia valtasuhteita ja Merikoiviston kunta väestönsiirtoineen jäi toteutumatta. Uusi Viipuri Raahen eteläpuolella kiihottaa mielikuvitusta monin verroin enemmän. Siihen ei liittyisi epämiellyttäviä väestönvaihtojakaan.

Tuomas Tepora

Dosentti, yliopistotutkija Tampereen yliopistossa